

dr hab. Artur Dwulit

Białystok 28.03.2018

Akademia Teatralna

im. A. Zelwerowicza w Warszawie

Wydział Sztuki Lalkarskiej

RECENZJA

dorobku artystycznego DR ARKADIUSZA KLUCZNIKA w związku z postępowaniem o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie sztuk teatralnych.

Zleceniodawcą recenzji jest Akademia Sztuk Teatralnych im. Stanisława Wyspiańskiego w Krakowie Filia we Wrocławiu, Wydział Lalkarski. Zlecenie zostało podjęte w związku z decyzją Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów z dnia 10 stycznia 2018 roku (na podstawie art.18 ust. 5 Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. z 2016 roku poz 882 ze zm.) o powołaniu komisji habilitacyjnej w celu przeprowadzenia postępowania habilitacyjnego dr Arkadiusza Klucznika w dziedzinie sztuk teatralnych. Podpisany przez Dziekana Wydziału Lalkarskiego Akademii Sztuk Teatralnych im. Stanisława Wyspiańskiego Filii we Wrocławiu Panią dr hab. Anetę Głuch – Klucznik pismem z dnia 25.01.2018 r. zostałem poinformowany , że CK powołała mnie na recenzenta w w/w komisji.

Do zlecenia dołączona została dokumentacja złożona przez habilitanta:

1. Kopie dyplomów magisterskich i doktorskiego
2. Wykaz dorobku artystycznego i pedagogicznego.
3. Autoreferat w j. polskim i angielskim w formie papierowej.
4. Potwierdzenie dokonań artystycznych w formie papierowej.
5. Opinie.
6. Dzieło artystyczne w wersji elektronicznej (zapis przedstawienia – płyta DVD).
7. Dokumentacja w wersji elektronicznej (płyta DVD).

DANE HABILITANTA

Dr Arkadiusz Klucznik jest jedynym w historii wyższego szkolnictwa artystycznego absolwentem obu lalkarskich wydziałów w Polsce. W 1992 roku uzyskał tytuł magistra sztuki na Wydziale Lalkarskim we Wrocławiu PWST w Krakowie na kierunku aktorskim a pięć lat później obronił pracę magisterską na kierunku reżyserii na Wydziale Sztuki Lalkarskiej w Białymstoku AT w Warszawie.

Arkadiusz Klucznik jest również absolwentem Studiów Podyplomowych w zakresie Marketingu w Kulturze i Rekreacji na Wydziale Gospodarki Narodowej Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu. Jest posiadaczem certyfikatów ukończenia stażu na Wydziale Reżyserii Dźwięku i Światła w Akademii Teatralnej w Tampere w Finlandii, oraz kursów językowych na King College Chelsea w Londynie oraz Queen Margaret College w Edynburgu.

Tytuł doktora sztuki teatralnej otrzymał w 2007 roku, po złożeniu wymaganych egzaminów oraz na podstawie przedstawionej rozprawy doktorskiej zatytułowanej „Podróże Koziołka Matołka – od zamysłu do realizacji – jako przykład muzycznego musicalu w teatrze lalek”, napisanej pod kierunkiem prof. Anny Twardowskiej.

W latach 2001-2005 był Dyrektorem Naczelnym i Artystycznym Teatru Dzieci Zagłębia im. Jana Dormana w Będzinie, natomiast w okresie od 2007 do 2017 roku, Dyrektorem Naczelnym i Artystycznym Teatru im. H. Ch. Andersena w Lublinie. W czasie zarządzania teatrami pełnił funkcję wice –prezydenta polskiego oddziału Międzynarodowego Stowarzyszenia Lalkarzy UNIMA, był szefem komisji ds. stypendiów POLUNIMY(2001-2003), skarbnikiem Zarządu Stowarzyszenia Dyrektorów Teatrów (2010–2017), oraz członkiem Społecznej Rady Pracodawców Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie (2012–2017). Oprócz wymienionych aktywności Pan Klucznik z powodzeniem współpracował i nadal współpracuje jako reżyser z teatrami w Polsce, Finlandii, Turcji i Słowacji, oraz jako pedagog ze szkołami lalkarskimi na świecie.

Pozwoliłem sobie na przytoczenie danych habilitanta z okresu poprzedzającego uzyskanie tytułu doktora sztuki, ponieważ w moim odczuciu rzutują one na aktywności, które podlegają obecnej ocenie. Zajmowane stanowiska, pełnione ważne funkcje świadczą o tym, że osoba dr Arkadiusza Kluczniaka jest szczególnie ważna dla środowiska lalkarskiego. Potwierdzają to również rekomendacje wybitnych osobowości polskiego teatru lalek.

DZIAŁALNOŚĆ ARTYSTYCZNA

Od uzyskania stopnia doktora sztuki teatralnej tj. od 2008 roku Arkadiusz Klucznik wyreżyserował 16 przedstawień teatralnych w tym 3 zagranicą oraz dokonał 10 adaptacji scenicznych. Podsumowując ten okres twórczości habilitanta nie można pominąć niektórych wcześniejszych przedstawień, wpisujących się w pewien nurt, potwierdzający zainteresowania oraz dający jasny obraz osobowości reżyserskiej. Jak pisze w autoreferacie *od początku mojej pracy reżysera najczęściej interesowały mnie tematy „orientalne”, których barwność, czy oryginalność pozwala na szerokie spektrum pracy na scenie, zarówno jeśli chodzi o warstwę tekstową, plastyczną, jak i muzyczną*. Zainteresowania kulturą wschodu, obcowanie z nią, studia nad odmiennością kulturową, religijną, obyczajową wykształciły twórcę łączącego różnorodne światy. Każda artystyczna podróż habilitanta posiada walory edukacyjne i jest po prostu interesująca teatralnie. Wykorzystując przedmioty codziennego użytku z danego kręgu kulturowego buduje Arkadiusz Klucznik abstrakcyjne czasoprzestrzenie, oryginalne w swym wyrazie i bardzo interesujące z punktu widzenia sztuki teatru lalek. Jednocześnie spełnia jedną z podstawowych misji teatru dla dzieci, jaką jest edukacja.

Rozpoczynając karierę Arkadiusz Klucznik zrealizował *Baśń o pięknej Parysadzcie* wg Bolesława Leśmiana, do którego powstania zainspirowała go kultura islamu, a dokładnie pozycja kobiet w społeczeństwie muzułmańskim, oraz instytucja haremu. Kolejna realizacja to *Cesarz i słowik* na motywach baśni H. Ch. Andersena i studia nad kulturą Chin. Tym razem inspirowane chińską porcelaną wazy i amfory, a także ogromny ekran i chiński teatr cieni kreowały teatralny świat habilitanta. *Opowieści z księgi dżungli* na podstawie Rudyarda Kiplinga, to podróż do Indii i próba przedstawienia społeczeństwa hinduskiego z jego kastowością. Motywy kultury hinduskiej wykorzystane są jeszcze w *Małej Księżniczce*, zrealizowanej na podstawie książki Frances Hodgson Burnett, w Teatrze Maska w Rzeszowie oraz Teatrze Narodowym w Izmirze (Turcja). Kolejnym spektaklem są *Podróże Koziołka Matołka* wg Kornela Makuszyńskiego, w którym wykorzystane zostały wyłącznie orientalne przygody głównego bohatera. *Dziewczynka z ryżowych pól*, to historia z antologii opowieści dla dzieci wielu krajów i kultur zrealizowana w Nukketeatteri Hupilainen w Kangasali (Finlandia). Tym razem reżyser użył lalek rodem z japońskiego teatru ninjogioruri. Finlandia jest kolejnym obiektem zainteresowań habilitanta. W tym samym teatrze zrealizował *Złotą rybkę* wg Aleksandra Puszkina i po raz kolejny zderzył ze sobą dwie kultury tworząc niezwyklej urody mariaż. No i *Latający kufer* wg H.Ch. Andersena, który przybliży kulturę i zwyczaje Turcji. To przedstawienie habilitant wskazał jako dzieło do oceny.

Mimo, iż dr Arkadiusz Klucznik koncentrował i koncentruje się w głównej mierze na wybitnej literaturze dziecięcej (Barrie, Wilkowski, Januszewska, Kern), nie brakuje w jego dorobku (już po

uzyskaniu tytułu doktorskiego) pozycji skierowanych do dojrzałej widowni. Jako dyrektor artystyczny Teatru im. H. Ch. Andersena w Lublinie, wprowadza do repertuaru spektakle dla dorosłych, sam reżyserując *Końcówkę* Samuela Becketta. Na uwagę zasługuje również plenerowa wersja *Trzech muszkieterów* Aleksandra Dumasa, która połączyła siły niemal wszystkich lubelskich scen i zyskała aplauz zarówno publiczności jak i krytyki.

Jako reżyser oraz organizator życia artystycznego Arkadiusz Klucznik jest postacią szczególnie otwartą na świat. Zapraszanie do współpracy twórców z innych krajów to dla niego działanie obligatoryjne. Jak pisze w autoreferacie: *Moje peregrynacje kulturowe znalazły przełożenie na profil i charakter teatrów, którymi kierowałem. W obu wypadkach działania te wpisały się w tendencje poza moimi teatrami; w przypadku sceny będziańskiej – starania Polski o wejście w struktury Unii Europejskiej, a w przypadku lubelskiej - w starania Lublina o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury 2016.* Sam w tym okresie reżyserował na Słowacji, w Turcji i Finlandii.

DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA I POPULARYZATORSKA

Od roku akademickiego 1991/92 do dnia dzisiejszego, z większymi lub mniejszymi przerwami dr Arkadiusz Klucznik związany jest z Wydziałem Lalkarskim Filii we Wrocławiu PWST a potem AST w Krakowie. Bardzo krótko był asystentem prof. Aleksandra Maksymiaka. Od roku akademickiego 1998/1999 przez kolejnych dziesięć lat samodzielnie prowadził zajęcia z gry marionetką w charakterze wykładowcy. Od 2013 roku, jako adiunkt prowadzi zajęcia na dwóch kierunkach studiów w przedmiotach: Kompozycja spektaklu dla dzieci (rok III, kier. reżyseria), Spektakl warsztatowy (rok IV kier. reżyseria), Małe formy teatralne (rok IV, kier. aktorski). Od 2014 roku dr Arkadiusz Klucznik jest wykładowcą zewnętrznym w Hacettepe University oraz Bilkent University w Ankarze (Turcja), Salihara Theatre Center w Dżakarcie (Indonezja), Akademii Sztuki w Kijowie (Ukraina) oraz STKIP Muhammadiyah Islamic University w Sorong (Papua – Indonezja). Zakres jego zagranicznej działalności dydaktycznej obejmuje zajęcia praktyczne z gry w masce zwierzęcej i gry w masce antycznej.

Arkadiusz Klucznik jest ambasadorem polskiego teatru lalek. Piszę to z pełnym przekonaniem i wiedzą na temat jego działalności popularyzatorskiej. Wszystkie zgłoszone przez niego warsztaty, kursy mistrzowskie, które prowadził za granicą zostały poparte certyfikatami, listami, podziękowaniami. Na szczególną uwagę zasługuje list rekomendacyjny jaki został wystosowany z ramienia UNICEF. Czytamy w nim o wielkim zaangażowaniu, zrozumieniu kontekstu kulturowego i profesjonalizmowi jakim wykazał się w akcji edukacyjnej wspierającej prowincję papuańską. To budzi podziw i szacunek.

Na gruncie lokalnym – polskim wyłania się postać mocno zaangażowana w działalność popularyzującą sztukę dla dzieci. W 2016 roku Arkadiusz Klucznik wziął udział w Kongresie Kultury, jako prowadzący pracę grupy roboczej na temat *Dziecko –współczesny odbiorca kultury*. Był uczestnikiem ogólnopolskiej konferencji naukowej *Andersenowskie inspiracje w kulturze i literaturze polskiej* organizowanej przez Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu. Nie brak również publikacji w branżowym periodyku *Teatr Lalek*.

DZIEŁO

Na wstępie chciałbym zaznaczyć, że zgłoszone do oceny dzieło jest związane ze sztuką reżyserii. W tym sensie moja ocena może nie być pełna. Niemniej spróbuję sprostać temu zadaniu, jako... reżyserujący od czasu do czasu, aktor teatru lalek.

Dr Arkadiusz Klucznik zgłosił do oceny przedstawienie zatytułowane *Latający kufer* na podstawie baśni H. Ch. Andersena, zrealizowane w Teatrze im. H.Ch. Andersena w Lublinie. Okazją do realizacji przedstawienia było 600-lecie stosunków dyplomatycznych Polski i Turcji. Również w kooperacji polsko – tureckiej powstało to przedstawienie, z czego adaptacją sceniczną, reżyserią i opracowaniem muzycznym zajęł się habilitant .

Historia zaadaptowana na potrzeby sceny różni się od oryginału. Klucznik zmienia strukturę psychologiczną głównego bohatera i co za tym idzie motyw jego zachowania. Okoliczności poznania Hansa (takie imię ma bohater adaptacji) są takie same jak u Andersena. Umiera ojciec głównego bohatera, zostawiając po sobie spadek. Andersenowski spadek to fortuna, którą doszczętnie sprzeniewierza główny bohater. U Kluczniaka w spadku pozostaje tylko kufer, za pomocą którego Hans przenosi się do Turcji. W czasie drogi, do kufra wpada łąbędź. Nie może się wydostać. Hans pomaga mu odzyskać wolność. Tego wątku nie ma u Andersena. Wprowadzona zostaje magiczna, zwierzęca postać, mająca swoje konsekwencje w kolejnych odstępach, będąca u Kluczniaka zwiastunem nadziei, której Andersen nie daje. łąbędź pojawia się kolejny raz w historii o brzydkim kaczątku. Jak wiadomo w oryginalnej wersji *Latającego kufra* na dworze króla Turcji przywołana jest historia przedmiotów kuchennych, kłócących się o to, które z nich jest najważniejsze. W wersji scenicznej mamy przywołaną bajkę o brzydkim kaczątku (kolejne wcielenie Andersena), która w pewien sposób uzasadnia wprowadzenie postaci łąbędzia. Cała opowieść kończy się spotkaniem magicznego ptaka, który wręcza Hansowi łąbędzie pióro do zapisywania wszystkich wymyślonych przezeń bajek i baśni. Wszak Hans to potrafi najlepiej. Czas, by w końcu poszedł swoją prawdziwą drogą. A córka sułtana? Cóż ... przepowiednia została spełniona, więc i ona w myśl zakończenia może iść swoją, prawdziwą drogą. Dzięki temu zabiegowi Arkadiusz Klucznik daje młodemu widzowi nadzieję na „nowe

otwarcie". Mimo, iż główny bohater stracił wszystko, to jednak pozostaje mu (w przeciwieństwie do zakończenia oryginalnego) wykonywanie profesji jaką zna i potrafi najlepiej. Z pewnością Hans odniesie sukces i będzie sławnym baśniopisarzem.

Oryginał duńskiego baśniopisarza stał się doskonałym materiałem do pokazania zarówno baśniowych, magicznych wątków, tak charakterystycznych dla Andersena, jak i peregrynacji kulturowych, porównań między kulturą europejską a kulturą otomańską - pisze Arkadiusz Klucznik w artykule pt. Gwałt na Andersenie! – czyli jak to bywa z adaptacjami scenicznymi baśni H. Ch. Andersena. I rzeczywiście studia nad kulturą otomańską dają się zauważyć w przedstawieniu. Niewielką scenę Teatru im. H. Ch. Andersena w Lublinie wypełnia bogactwo kostiumów, z których reżyser czerpał dodatkowe inspiracje do stworzenia planów lalkowych. W stylizowanych kostiumach umieścił fragmenty lalek służących inscenizacji bajki o brzydkim kaczątku. Dalej posłużył się reżyser ruchem i gestem charakterystycznym dla zachowań Turków, jak również cytatami z narodowych tańców. „Uporządkował” turecki świat andersenowskiej opowieści nadając bohaterom imiona, budując hierarchie społeczne i rodzinne tak, aby opowieść była jak najbardziej prawdopodobna w swej baśniowości. No i muzyka. Niestety niejednorodna stylistycznie. Jedyne co łączy motywy muzyczne w przedstawieniu to... Turcja. Ten eklektyczny zestaw stylów, rzeczywiście jest ryzykowny. W moim odczuciu jest najśłabszą warstwą spektaklu. Rozumiem jednak intencję reżysera i cel jakiemu przyświecało zrealizowanie tego przedstawienia, oraz czemu służyły wybory muzyczne jakich dokonywał. Wszystkie działania sceniczne miały miejsce w pustej przestrzeni, na tle białych ekranów, które powstały z inspiracji tureckim teatrem kolorowych cieni - karagoz.

Przedstawienie w reżyserii Arkadiusza Kluczniaka jest w ostatecznym rozrachunku profesjonalnie wyreżyserowanym, klasycznym spektaklem dla dzieci i młodzieży, wykorzystującym środki teatru ożywionej formy i w pełni realizującym swoje zadanie. Posiada czytelną strukturę, oraz wyraźnie zarysowane postaci. Jest też pewnego rodzaju ukłonem w kierunku H. Ch. Andersena, u którego dominowała ciekawość świata i który jak wiadomo całe swoje życie uciekał przed bajkopisarstwem. A to właśnie ono przyniosło mu uznanie i światową sławę.

KONKLUZJA

W Autoreferacie czytamy: Na co dzień, kiedy pracuję nad kolejnymi premierami, nie zastanawiam się nad tym. Po prostu realizuję interesujące mnie motywy, czy wątki starając się mieć na uwadze widza – głównie młodego widza. Uznaję, że teatr nie może istnieć w oderwaniu od widza, a sam teatr ma do spełnienia, szczególnie w stosunku do młodego widza, bardzo określoną funkcję.

Kiedy dokonamy wnikliwej analizy drogi artystycznej dr Arkadiusza Klucznika ze szczególnym uwzględnieniem dzieła artystycznego danego do oceny, odkrywamy człowieka – artystę poszukującego teatru, jako formy poprzez którą dzieli się swoimi doświadczeniami, spostrzeżeniami, wiedzą. Jak dalej pisze w autoreferacie: *Obok funkcji rozrywkowej i funkcji edukacyjnej najbardziej interesuje mnie funkcja poznawcza, kiedy młody widz nie tylko jest bawiony, czy edukowany – to dzieje się jakby przy okazji. Widz dzięki teatrowi może poznawać – doznawać, obserwować, analizować i wyciągać wnioski, a w konsekwencji rozwijać swoją emocjonalność, czy wyobraźnię. Ale oprócz tego odkrywamy człowieka, który za pomocą teatru, lub działań okołoteatralnych jest w stanie edukować, pracować u podstaw w dalekich, najbiedniejszych, najbardziej potrzebujących tego miejscach. I ta działalność ma zasięg światowy. Budzi również podziw zaangażowanie z jakim Arkadiusz Klucznik kierował jednym z ważniejszych w Polsce teatrów lalek. Zbudował repertuar, który ogarniał swoim zasięgiem zarówno dzieci, młodzież jak i dorosłych widzów. Nie ulega wątpliwości, że okres dyrekcji Arkadiusza Klucznika był dla tego teatru złotym okresem. Również ze względu na problematykę jaką poruszał w przedstawieniach. Niestety bez odzewu ze strony instytucji zewnętrznych, które nie potrafiły w tym czasie wykorzystać oferowanych przez niego narzędzi. Jest w końcu dr Arkadiusz Klucznik pracownikiem naukowo – dydaktycznym wyższej uczelni artystycznej. Jest pomysłodawcą różnych rozwiązań programowych i organizatorem życia akademickiego, opiekunem artystycznym projektów reżyserskich i aktorskich młodych adeptów sztuki lalkarskiej. Jak pisze: *W całej mojej pracy zawodowej – reżyserskiej i pedagogicznej – zawsze dominowała u mnie ciekawość świata. Odmienności kulturowe, ich specyfika i odrębność, ale też ich przenikanie się stanowią główne pole moich zainteresowań. To na takim gruncie buduję swoją filozofię artystyczną i staram się nią inspirować kolejne pokolenia studentów.**

Po zapoznaniu się z dorobkiem artystycznym i pedagogicznym oraz dziełem artystycznym stwierdzam, że habilitant spełnia wymagania *Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* i w pełni popieram wnioski o nadanie dr Arkadiuszowi Klucznikowi stopnia doktora habilitowanego.

